

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Eğitim Stratejilerinin Eğitim Yönlendiricileri Tarafından Değerlendirilmesi: SPICES Modeli

*Evaluation of Dokuz Eylül University School of Medicine's Educational Strategies by Tutors:
SPICES Model*

H. Cahit Taşkiran*, Yücel Gürsel**, Sema Özkan*, Berna Musal**

ÖZET

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi (DEÜTF) 1997-1998 akademik yılında eğitim programında köklü bir değişiklik yaparak probleme dayalı öğrenime (PDÖ) başladı. İlk üç yılın temel eğitim stratejisi PDÖ olarak benimsendi. Klinik staj yıllarında PDÖ'nün devamı olarak ödev dayalı öğrenim başlatıldı. Bu çalışma, eğitim yönlendiricilerinin fakültenin eğitim stratejileri ile ilgili görüş ve beklentilerini saptamak amacıyla planlanmıştır. Bu amaçla yeni program oluşturulurken uygulanan SPICES modelindeki eğitimin stratejilerini içeren birbirine eş iki Likert tipi ölçekle eğitim yönlendiricilerinden, ilkinde fakültenin mevcut eğitim stratejilerine, diğerinde ise gelecekte fakültenin bulunmasını istedikleri yere göre puanlamaları istenerek değerlendirme yapılmıştır. SPICES modelindeki eğitim stratejilerine verilen puanların tümü yenilikçi stratejiler lehine bulunmuştur. Bu çalışmanın sonuçları öğretim elemanlarının DEÜTF'nde uygulanmakta olan eğitim stratejileri hakkında olumlu düşüncelere sahip olduklarını ve yenilikçi stratejileri desteklediklerini göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Eğitim stratejileri, probleme dayalı öğrenim, eğitim yönlendiricisi

* Yrd.Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, İnciraltı-İzmir
e-posta: cahit.taskir@deu.edu.tr

**Öğr.Gör.Uzm.Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı

***Prof.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı

Evaluation of Dokuz Eylül University School of Medicine's Educational Strategies by Tutors: SPICES Model

ABSTRACT

Dokuz Eylül University School of Medicine has made a fundamental change in its curriculum from traditional to problem-based in the 1997-1998 academic year. The SPICES model was adopted when designing the new curriculum. The principal educational strategy in the first three years of undergraduate programme is problem-based learning. Task-based learning was adopted as a continuum for the clerkship years. The purpose of this study is to explore the perceptions and future expectations of tutors about the educational strategies of the school. Two identical Likert-type scales were composed of educational strategies in the SPICES model. Tutors were asked to mark each scale, first to express their present perceptions of existing educational strategies, and second their future expectations about these strategies. All of the ratings of items corresponding to educational strategies in the SPICES model were in favour of innovative strategies. The results showed faculty members' positive thoughts about the school's educational strategies and their support for the innovative strategies.

Key words: Educational strategies, problem-based learning, tutor

GİRİŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp fakültesi (DEÜTF), 1997-1998 akademik yılında eğitim programında köklü bir değişiklik yaparak Probleme Dayalı Öğrenime (PDÖ) başlamıştır. Tıp eğitiminin ilk üç yılında PDÖ uygulanmakta olup 2000-2001 akademik yılından itibaren klinik stajlarda Harden ve arkadaşları (1,2) tarafından PDÖ'nün bir devamı olarak önerilen Ödeve Dayalı Öğrenim uygulanmaya başlanmıştır(3).

Harden ve arkadaşları eğitim programı geliştirme ve değerlendirmede kullanılmak üzere bir model geliştirmiştir (4). Bu model birbirine koşut 6 eğitim stratejisinden oluşmaktadır. Öğrenci merkezli (student-centred), probleme dayalı (problem-based), entegre (integrated), topluma dayalı (community-based), seçmelilere yer veren (electives), sistematik program (systematic) yenilikçi eğitim stratejilerini simgelerken; tam karşıtı olan öğretmen merkezli, bilgi yüklemeye dayalı, disiplin temelli, hastane merkezli, standart, fırsatlara dayalı program geleneksel eğitim stratejilerini tanımlamaktadır. Yenilikçi stratejilerin İngilizce baş harfleri modelin adını oluşturmaktadır (SPICES).

DEÜTF'nde eğitim programı geliştirme çalışmalarında yukarıda belirtilen yenilikçi stratejiler benimsenmiştir. Değişimin öncesinde davet edilen uluslararası uzmanların seminer ve grup çalışmalarının ardından eğitici eğitimleri başlatılmış ve 'Temel Eğitim Becerileri Kursu' ve 'Probleme Dayalı Öğrenim Kursu' düzenlenmiştir. Bu kurslarda katılımcılara aktif öğrenme ilkeleri, PDÖ felsefesi ve yöntemi yanı sıra SPICES modeli hakkında bilgi verilmekte ve müfredat değişimindeki önemi tartışılmaktadır. Bu kurslara katılan öğretim elemanları PDÖ gruplarında eğitim yönlendiricisi olarak görevlendirilmişlerdir (5).

Bir eğitim programının başarısı öğretim elemanlarının katılım ve desteğini gerektirir. Bu çalışma DEÜTF'nde eğitim yönlendiricilerinin fakültenin eğitim stratejileri ile ilgili görüş ve

beklentilerini saptamak amacıyla planlanmıştır. Çalışmada öğretim elemanları fakültenin eğitim stratejilerini nasıl algılıyorlar ve gelecekte eğitim stratejileri hakkındaki beklentileri nedir sorularına yanıt aranmaktadır.

YÖNTEM

Eğitim yönlendiricilerinin yaş, anabilim dalı ve çalıştıkları eğitim kurullarına ilişkin bilgilerinin istendiği sorulardan, likert tipi iki ölçekten ve fakültenin eğitim stratejileri hakkında görüş ve önerilerini soran iki açık uçlu sorudan oluşan bir anket formu hazırlanmıştır. Her bir ölçek SPICES modeline göre, bir tarafta yenilikçi, diğer tarafta geleneksel olmak üzere birbirine koştur 6 stratejiyi içermektedir (Şekil 1) (6). Eğitim yönlendiricilerinden bu ölçeklerden ilkinde her maddeyi fakültede yürütülmekte olan eğitim stratejilerini kendi algılarına göre (*neredeyiz*), diğerinde ise gelecekte her strateji için fakültenin olması gerektiğini düşündükleri yere göre (*nerede olmalıyız*), 1: yenilikçi yaklaşım lehine, 3: ortada, 5: geleneksel yaklaşım lehine olacak şekilde puanlamaları istenmiştir. Şubat 2002'de SPICES modeli ve ilgili makaleler de eklenerek ölçekler tüm öğretim elemanlarına dağıtılarak, isim belirtmeden yanıtlamaları istenmiştir. Eğitim programı değişiminin başlangıcından çalışmanın yapıldığı tarihe kadar eğitim yönlendiriciliği yapmış ve yapmakta olan 210 öğretim elemanından 164'ü anketi yanıtlamıştır (%78). Öğretim elemanlarının yürütülmekte olan eğitim stratejilerine yönelik algıları ile geleceğe ilişkin beklentilerine ait veriler arasındaki ilişkiler *Pearson* korelasyon analizi ile araştırılmış, temel bilimler ve klinik bilimlerden öğretim elemanlarının her iki ölçeğe verdikleri puanlar bağımsız gruplarda t test kullanılarak karşılaştırılmıştır. İstatistik analizlerde SPSS 8.0 kullanılmıştır.

Şekil - 1 Eğitim stratejileri ölçeği (*SPICES Modeli*)

Yenilikçi yaklaşım	←	ortada	→	Geleneksel yaklaşım
Öğrenci merkezli	1 2	3	4 5	Öğretmen merkezli
Probleme dayalı	1 2	3	4 5	Bilgi yüklemeye dayalı
Entegre	1 2	3	4 5	Disiplin temelli
Topluma dayalı	1 2	3	4 5	Hastane merkezli
Seçmelilere yer veren	1 2	3	4 5	Standart program
Sistematiik	1 2	3	4 5	Fırsatlara dayalı

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma grubunun yaş ortalaması 40.6 ± 7.12 (30-63) olup, %26.3ünü temel bilimler, %73.7sini ise klinik bilimler öğretim elemanları oluşturmaktaydı. Katılımcıların %72'si fakültenin herhangi bir eğitim kurulunda çalışmakta ve öğretim üyesi başına ortalama kurul sayısı 2.37 idi.

Tablo 1'de çalışma kapsamındaki tüm öğretim elemanlarının fakültenin mevcut eğitim stratejilerine verdikleri puanlar ve gelecekte görmek istedikleri yere ait puanlar yer almaktadır. Katılımcıların neredeyiz ve nerede olmalıyız ölçeklerinde her maddeye verdikleri puanların orta nokta olan 3.0'un altında olduğu görülmektedir. Öğretim elemanları fakültenin mevcut eğitim stratejilerini yenilikçi yönde bulmuşlar ve gelecekte daha da yenilikçi tarafa yaklaşmasını beklediklerini ortaya koymuşlardır. Altı başlığa ait mevcut algılar ve geleceğe ait beklentiler arasında orta derecede bir korelasyon bulunmuştur.

Tablo - 1 Eğitim yönlendiricilerinin yürütülmekte olan eğitim stratejilerine yönelik algılarına (*neredeyiz*) ve geleceğe ilişkin beklentilerine (*nerede olmalıyız*) ait puanlar[#] ve aralarındaki ilişkiler

Eğitim stratejileri	n	Neredeyiz ORT ± SS	Nerede olmalıyız ORT ± SS	r
Öğrenci merkezli-öğretmen merkezli	160	1.71 ± 0.70	1.68 ± 0.87	0.329*
Probleme dayalı-bilgi yüklemeye dayalı	157	1.66 ± 0.79	1.48 ± 0.72	0.403*
Entegre-disiplin temelli	155	1.80 ± 0.88	1.39 ± 0.66	0.378*
Topluma dayalı-hastane merkezli	158	2.27 ± 1.01	1.62 ± 0.84	0.239*
Seçmeli-standart program	153	2.20 ± 0.95	1.80 ± 0.79	0.354*
Sistematik-fırsatlara dayalı	156	1.97 ± 0.93	1.26 ± 0.54	0.244*

* $p < 0.05$, Pearson korelasyon analizi

1: yenilikçi yaklaşım lehine, 3: ortada, 5: geleneksel yaklaşım lehine

Tablo - 2 Bilim dallarına göre, eğitim yönlendiricilerinin yürütülmekte olan eğitim stratejilerine yönelik algılarına (*neredeyiz*) ait puanlar[#] ve karşılaştırılması

Eğitim stratejileri	Temel bilimler ORT ± SS	Klinik bilimler ORT ± SS	t	p
Öğrenci merkezli-öğretmen merkezli	1.62 ± 0.66	1.72 ± 0.72	0.782	0.435
Probleme dayalı-bilgi yüklemeye dayalı	1.60 ± 0.74	1.67 ± 0.81	0.459	0.647
Entegre-disiplin temelli	1.70 ± 0.83	1.92 ± 0.91	1.350	0.179
Topluma dayalı-hastane merkezli	2.15 ± 0.96	2.29 ± 1.03	0.782	0.435
Seçmeli-standart program	2.25 ± 1.10	2.15 ± 0.89	0.570	0.569
Sistematik-fırsatlara dayalı	1.52 ± 0.68	2.08 ± 0.96	3.355	0.001*

* $p < 0.05$, Bağımsız gruplarda t test

1: yenilikçi yaklaşım lehine, 3: ortada, 5: geleneksel yaklaşım lehine

Tablo - 3 Bilim dallarına göre, eğitim yönlendiricilerinin geleceğe ilişkin beklentilerine (*nerede olmalıyız*) ait puanlar[#] ve karşılaştırılması

Eğitim stratejileri	Temel bilimler ORT ± SS	Klinik bilimler ORT ± SS	t	p
Öğrenci merkezli-öğretmen merkezli	1.44 ± 0.68	1.78 ± 0.93	2.134	0.034*
Probleme dayalı-bilgi yüklemeye dayalı	1.31 ± 0.57	1.55 ± 0.76	1.804	0.073
Entegre-disiplin temelli	1.21 ± 0.41	1.50 ± 0.81	2.092	0.038*
Topluma dayalı-hastane merkezli	1.61 ± 0.88	1.66 ± 0.90	0.292	0.771
Seçmeli-standart program	1.53 ± 0.92	1.67 ± 0.82	0.901	0.369
Sistematik-fırsatlara dayalı	1.13 ± 0.41	1.31 ± 0.58	1.718	0.088

* $p < 0.05$, Bağımsız gruplarda t test

1: yenilikçi yaklaşım lehine, 3: ortada, 5: geleneksel yaklaşım lehine

Tablo 2 ve Tablo 3'te temel ve klinik ana bilim dalları öğretim elemanlarının neredeyiz ve nerede olmalıyız sorularına verdikleri puanlar görülmektedir.

Temel ve klinik bilimler öğretim elemanlarının mezuniyet öncesi tıp eğitiminde yenilikçi süreçlerde değişen oranlarda rol aldığı düşüncesiyle temel ve klinik bilimler ayrı ayrı incelenmiştir. Temel bilim öğretim elemanları neredeyiz ölçeğine klinik bilimlere göre seçmeli strateji hariç daha düşük puanlar vermişlerdir. Nerede olmalıyız sorusuna her madde için temel bilimcilerin verdikleri puanlar klinik bilimcilerden daha düşüktür. Ancak klinik bilim dalları öğretim elemanlarının neredeyiz ve nerede olmalıyız ölçeklerine verdikleri puan ortalamasının orta değer olan 3 puanın

altında olması yenilikçi stratejileri desteklediklerini düşündürmektedir. Fakültenin eğitim sistemi içinde klinik bilim dallarının öğretim elemanları, kliniklerdeki eğitim görevlerinin yanı sıra preklinik eğitimlerde de aktif görev almaktadırlar ve verdikleri puanlarla sürmekte olan değişimi destekledikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların çoğunun açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar ölçeklerdeki puanlarla uyumlu ve yenilikçi yaklaşımları destekler niteliktedir.

SONUÇ

Eğitim programı geliştirme ve değerlendirmede öğretim elemanlarının görüşlerinin alınması ve paylaşılması önemlidir. Harden tarafından da tanımlandığı gibi SPICES modeli eğitimi planlayanlara eğitim yaklaşımlarının belirlenmesi ve veri toplanması amacıyla iyi bir çerçeve oluşturmaktadır ve bu yönde kullanıldığına ait yayınlar vardır (7-10). Eğitim süreci her eğitim stratejisi göz önüne alınarak değerlendirilebilir ve bu bakış öğretim elemanlarına yol gösterebilir.

Bu çalışmanın sonuçları öğretim elemanlarının DEÜTF’nde uygulanmakta olan eğitim stratejileri hakkında olumlu düşüncelere sahip oldukları ve değişimi destekledikleri yönündedir. Bunun yanı sıra, başlatılan ve sürdürülen eğitimsel yeniliklerin etki ve sonuçlarına yönelik yeni çalışmalar planlanmaktadır.

Kaynaklar

- 1) Harden RM, Laidlaw JM, Ker JS & Mitchell HE. *Task-based Learning: An Educational Strategy for Undergraduate, Postgraduate and Continuing Medical Education. AMEE Education Guide No. 7 (Association for Medical Education Europe), 1996.*
- 2) Harden RM & Davis MH. *The continuum of problem-based learning. Medical Teacher. 1998; 20(4): 317-322.*
- 3) Özkan H, Değirmenci H, Musal B, İtil O, Akpınar H, Akalın E, Özkan Ş, Alıcı E. *Task-based Learning (TBL) in Dokuz Eylül University Medical School, Turkey. Medical Teacher. 2004; 26(3): 279-280.*
- 4) Harden RM, Snowden S & Dunn WR. *Some educational strategies in curriculum development: the SPICES model, Medical Education. 1984; 18: 284-297.*
- 5) Musal B, Abacıoğlu H, Dicle O, Akalın E, Sarioğlu S & Esen A. *Faculty development program in Dokuz Eylül University School of Medicine: In the process of curriculum change from traditional to PBL. Medical Education Online. 2002; 7; 2. <http://www.med-ed-online.org>*
- 6) Das M, Lanphear JH & Ja’afar R. *Faculty evaluation of educational strategies in medical schools. Medical Teacher. 1994; 16(4): 355-361.*
- 7) Bligh J. *Curriculum design revisited. Medical Education. 1999; 33: 82-85.*
- 8) Yudkowsky R & Tekian A. *A model workshop in curriculum development for international medical audiences. Medical Teacher. 1998; 20(3): 258-260.*
- 9) Tekian A. *An application of the SPICES model to the status of medical curricula in the Eastern Mediterranean Region. Medical Teacher. 1997; 19(3): 217.*
- 10) Leggat PA. *Learning experiences in medical education. Medical Teacher. 2000; 22(3): 288-292.*